

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETEKENT EGYZSÖR:
szombaton és egyes rendkívül alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:

Városi közeleltér (városház,
Földszint 7. sz. léle küldendő
a közeleltér).

KIADÓHIVATAL:

Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendő
az előfizetési díjak és hirdetések.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. ♦♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS.

Kiadóhivatal: A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.

Pátrónusa-e vagy nem Debreczen sz. klr. város a debreczeni római katolikus egyháznak?

A debreczeni római katolikus egyház plébánosa, Gróf Ferenc, nagyváradi latin szertartású kispapost, kanonok, folyamodott a városhoz, hogy a szent-anna-utcai templom fedlétét, mely elromlott, javíttassa ki.

A kispapost ur a beadványában azt mondja, hogy a nemes város mint kegyur ezen terhek viselésére törvény és királyi határozatok szerint köteleve van.

A városi tanács a beadványra 15,070—1907. szám alatt a következő határozatot hozta:

„A kérelem nem teljesíthető, mert a város a helybeli róm. kath. egyháznak nem kegyura, kegyuri jogokkal a város soha nem áll, kegyuri kötelezettségeket nem teljesített, a kegyuraságot soha el nem ismerte, sőt az ellen határozottan és állandóan tiltakozott és így a javítások kötelezettsége a várost nem terheli.”

Ezen határozatra a r. kath. egyházbizottság nevében Gróf Ferenc kispapost, kanonok, plébános ur felelősséget adott be, azt mondván, hogy midőn a nemes város a szab. kir. város címet és jellegét kapta, azt csak a kegyuri terhek viselésé ellenében nyerte, ugyancsak kötelezettséget a város 1734. évben a kegyuri kötelezettségek teljesítésére. Hasonlóképpen köteleztetett erre 1846. év Pünköszt. hó 6-án V. Ferdinánd császárral és királyi ő felségének legkegyelmesebb királyi rendeletével, végül 1882. évben 40,411. sz. miniszteri rendelet is utasította a várost, hogy az akkori r. k. plébános által előterjesztett költségvetést annak tartsa meg.

Mindenestre igen érdekes jogi kérdés és feltétlenül tisztázandó azon körülmény, hogy Debreczen szab. kir. város kegyura-e a r. k. egyháznak? Nézzünk szerint a nemes város valóban sohasem volt kegyura a debreczeni r. k. egyháznak, a kegyurasággal járó jogokat nem gyakorolta, a kegyurasággal kapcsolatos terheket sohasem vállalta és amit a r. kath. egyház a templom javára adott, azt pusztán vagy a kegyesítő körülmények nyomása alatt adta, vagy csak segítségképpen utalványozta, épp úgy, mint bármely hozzáfolyamodó hítelekezetnek vagy egyletnek, minden ebből levonható általános kötelezettség levonása nélkül.

Hogy ez így van és nem másképpen, kitűnik abból, midőn a r. k. egyház 1881-ben a mostanihoz hasonló kérelemmel fordult a nemes városhoz. Debreczen sz. kir. város 1881. október 8-án tartott bizottsági közgyűlése 1000 forintot, vagy ennek megfelelő építési anyagot szavazott meg, kijelentve határozottan, hogy ezt nem mint kegyur teszi, mert a kegyuraságot nem vállalja, hanem pusztán a kegyeletből, melyet egy a r. k. egyház, mint a város kebelében levő többi egyház iránt viseltek.”

Ezen kívánság a r. k. egyház részéről újabb megismétlődött, midőn 1884-ben az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter a várost a kegyuri jog gyakorlására kötelezte. A közgyűlés ekkor Kőrösi Sándor indítványára a következő határozatot hozta:

Tekintettel azon jó viszonyra, mely egyfelől a város és a kebelében lévő vallásfelekezetek, másfelől pedig maguk ezen felekezetek között fennáll a tekintettel azon ténykörül-

mányra, miszerint a város mindenkor kívánta az egyházakat alkalmilag és töle telhetőleg segíteni, tekintettel továbbá arra, hogy a miniszter ur — a városi tanács, illetve közgyűlés felterjesztésére hozott határozatát a polgármesternek jóváhagyására felirata ellenére is fenntartotta, ezeknél fogva a helybeli r. k. templom fedlétének helyreállításával felmerült költségek megterítése ezenel elrendelendő, de annak világos kijelentése mellett, hogy a város a kért összeget egyáltalában nem a nagyváradi latin szertartású püspökség által vitatott pátrónusai kötelezettségből kifolyólag, hanem a helybeli r. k. egyháznak segélyül adja.

Mert a város — valamint soha el nem ismerte a róm. kath. egyház iránti pátrónusai kötelezettségét és a pátrónusai jogot, mely részére soha nem is adományoztatott — sem gyakorolta és a püspökség által haszonnal vitatott pátrónusai kötelezettséget magától minden alkalommal határozottan elutasította, sőt a követelések ellenében az 1843. évi országgyűlésen panaszt is tett a panaszra, mint jogos az országos gravamenek közé fel is vétetett, mely időtől fogva ellene követelés nem is formálhatott: ugy a püspökség által egyoldalul vitatott ama kegyuri kötelezettséget most sem ismer el, sőt az ellen határozottan tiltakozik.

Mintthogy pedig a nagyváradi latin szertartású püspökség oly hosszú idő után, dacára a város és a helybeli róm. kath. egyház közt fennálló jó viszonyoknak, kegyuri kötelezettség címen a város ellen ismét követelést formált, mint hogy a városnak a maga idejében az országgyűléshez beértesített panasz a közbejött viszonyok s kormány-rendszerváltozások miatt mai napig el nem intéztetett, azon panasz folytán s a régebbi időkben tett felterjesztésekben folytatott érvek s azokban felhívott okmányok alapján az országgyűléshez tüzetes és indokolt kérvény intéztetik az iránt, hogy az 1715. évi CVIII. t.-c. a r. kath. templomnak és a Ferenczen-diek conventjének helyére vonatkozó grádok értelmezése tekintetéből megmagyaráztassék s Debreczen sz. klr. város elintéztetlen jogos panasz s illetve ismerő nyilatkozata dacára s az országos törvények által még a valóban létező jogoknak is elévülésére kitűzött időn túl is emelt követelés tárgyára alá vétessék s elintéztessék s általában s a hitberi maradványt képező s rendezett jogállamban fenn nem állható, a telekkönyvi törvénnyel s a közszekért illetőleg az 1893. évi LIII. t.-c. 23. §-ával össze nem egyeztethető pátrónusai jog s ebből folyóható kötelezettség szabályozására törvényalkotás útján eszközöltessék.”

A felírt el is készült és egész terjedelmében így hangzik:

Melyen tisztelet képviselődik.

Debreczen sz. kir. városa egy évszázad óta országalkotók oly teherviselésnek elvállalása, mely sem törvényen, sem tetsérviselesen nem alapszik és sem igazságra, sem méltányosságra nem alapítható:

Ezen tények ellen a város közönsége minden alkalommal tiltakozott s illetve a maga útján panaszt emelt.

Ugyanis az 1775-ik év óta időnkint a nagyváradi latin szertartású püspökség fellépése és körbenjárása folytán általában indokokra szektetett, sőt többnyire indokolatlannal kibégcsátott közigazgatási felsőbb rendelethez a helybeli róm. kath. egyház irányában a „kegyuri” joggal járó terhek viselésére hivatott fel a város, még azon ténykörülmények

figyelmén kívül hagyásával, miszerint a kegyuri kötelezettséggel együtt járó jogot a város soha nem kérelmezte, azt meg nem szerezte és soha nem is gyakorolta.

Ezen ügyben legközelebb az történt, hogy 1881 július hó 14-én a helybeli kispórtó-kanonok-plébános a városnak — szerinte a róm. kath. egyház irányában fennálló — kegyuri hatóságára hivatkozással a helybeli róm. kath. templom fedelének 3379 frt 66 kr. költséget igénylő megújítása iránt folyamodott hozzánk, mely kérelem folytán az 1881 október hó 3-án tartott közgyűlésünkől 184—4626—1991. bkgy. sz. a. kelt határozatunkkal, nem a kegyuri jognál, illetve kötelezettségnél fogva, melyet soha el nem ismertünk és el nem ismerünk, hanem az 1868. évi LIII. t.-c. 23. §-a rendelethez értelmében 1000 frt segédelmet megszavaztunk, mely határozatunk a folyamodó részére 1881 okt. 11-én személyesenrít kézbesített, az ellen a nagyvárdai püspök — kinek érdekében áll jövedelmeite templom javításának költségeitől megkímélni, az 1870. évi XLII. t.-c. 4 §-ában világosan megjelölt utnakmellőzésével azon évi dec. 12-én, tehát már a törvényes határidőn kívül egyenesen a Nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz folyamodott, ki 37,017—1881. sz. rendeletével az ügyiratokat jelentés mellett felkivánván: nagy meglepetésünkre — törvényes indokaink tekintetbe vétele nélkül — azon felfolyamodást érdemi intézkedés tárgyává tette s az ügy érdemét illető idevonatkozó indokaink figyelmén kívül hagyásával 16,329—1882. sz. rendeletével a várost a kegyurasággal kapcsolatos terhek viselésére s innen a róm. kath. templom fedelének megújítására kötelezte s ezen rendeletet a polgármesternek törvény által megengedett felirata ellenére is a 40,411—1882. sz. rendeletével egész terjedelmében fentartotta, minek folytán az 1884 dec. 23-án tartott közgyűlésünkől kell határozatunkkal a felszámított költségeket a helybeli róm. kath. egyház részére *segélyképpen*, tehát nem a reánk erőszakolt s általunk soha el nem ismert kegyuri kötelezettségből kifolyólag megítéltetni rendeltük.

Jól tudjuk ugyan, hogy a vallásos intézmények a társadalom és közhatalomok támogatását és segélyét méltán igényelhetik és éppen ezen oknál fogva már az 1868. évi LIII. t.-c. keletkezése előtt régen követvük azon elveket, melyek ezen törvényeink 23. §-ában le vannak fektetve, mindazonáltal lehetetlen sürölni nem látnunk azon törekvésben és nem tudjuk elfojtani most sem a már annyiszor ismételt fájdalmas panaszunkat eljárás ellen, mely a helybeli r. kath. egyház érdekében a nagyvárdai latin szerzetászs püspökség fellépése folytán ellenünkben már egy évszázad óta folytatottik s azon törekvést, hogy városunk lakosságának sokkal kisebb része temploma fenntartásának költségeit tisztán közeloakra szolgál és különben is oly sok oldalról igénybe vett városi pénzértára háritva, míg a sokkal nagyobb rész ide vonatkozólag ilyen kedvezményben sohasem részesül — sem hazánk törvényein alapulóknak, sem a közigazsággal meg egyeztetetőknek nem tartjuk.

Ezek előre becsájítása után a debreczeni róm. kath. egyháznak, az ellenünk formált kegyuri követelésének s az az ellen általunk szintelenül folytatott védekezésnek történetét főbb vonásokban a következőkben terjesztjük elő:

Az 1703. év április 5-én az e célra összehívott közgyűlésben *Kalmáczai István* szepesi kamarai tanácsos, mint királyi biztos előterjesztette, hogy miután a Felséges királyné fogadtat tett, hogy hazánkban a török uralom aluli felszabadítás esetére Debreczenben a bold. Szűz Mária tiszteletére templomot épített, azt parancsolja király Ő Felsége, hogy a templom építése végett alkalmas hely jelöltsék ki.

E nyilatkozat folytán válaszádsra egy heti halasztás kéréteit, mely idő alatt a városi közönség egy e célra kirendelt küldöttök által — kérelemmel Ő Felségéhez és a főhaditanács elnökhöz: Savoyai Eugén herceghez fordult, kérvén Ő Felséget, hogy — a jelen kívánatától ellátni legkegyesebben méltóztassák", mivel városunkban *egy Jélek sincs római katóliikus a harminecadason kívül*, miután nemcsak városunknak, hanem az egész vidéknek lakossága helvét hitvallásukból áll, a célba vett újítás sok zavarokra fog okot adni s Ő Felsége szolgálataja is kárt fog vallani", amint ezeket azon napról szóló jegyzőkönyv igazolja.

A királyi biztos április 15-én ismét gyűlést híván egybe, a templom helyének kijelölését kívánta, mire azt határozottuk, hogy miután a parancs visszavételre iránt Ő Felségéhez folyamodtunk, az ölegkegyelmesebb elhatározásait bevárni kívánjuk.

Mely határozat ellen a királyi biztos tiltakozván, előadta, hogy ezáltal sem egyházaik elvétele, sem lelkeszeink és tanáraink kizavarása, sem iskoláink beszüntetése nem kívántatik, hanem egyedül csak az követeltetik, hogy a katóliikus vallás gyakorolászhoz alkalmas hely kimutatassék, azonban e kívánat ezen nyilatkozat ellenére sem lón teljesítve, mind ezeket az erről szóló jegyzőkönyv igazolja.

Ekközben követek Jécsben szerencsésen jártak el, mert a főhádi tanács megkereste az udvari kamarát, hogy ezen veszélyes újításról, mely az egész tiszántúli vidéket okok nélküli zavargásokba bonyolítja s melyhez ez okból a főhaditanács gyámolítását nem adja, álljon el s ez ügyet hagyja a dolgok jelen helyzetébe, minél fogva a róm. kath. egyháznak városunkban megalapítása ezuttal elmaradt.

Debreczen város az 1693. április 11-iki Leopold-féle diploma értelmében a szab. kir. városok sorába felvettvén: ezen jogának beickelyezése az 1715. évi országgyűlésen a 108. törvényeikkel eszközöltetett.

Ezen törvényeikk már az, mely Debreczennek kötelezettségét a róm. kath. egyház irányában minden magyarszázot kizárólag meghatározza, mert tekintettel a város történeti múltjára és különleges viszonyaira a záradékban foglalt feltétellel külön és együtt csakis arra kötelezte, "hogy a felállítandó r. kath. egyház és a szent Ferenczrendi atyák conventje részére helyet mutasson" — tehát más sz. kir. városok beickelyezésétől előrléig kivétellessen intézkedvén, a r. kath. egyházat, illetőleg ezen törvényeikk által az abban foglalt pusztá hely kijelölésén kívül reánk több teher egyáltalában nem rovatott.

Ezen törvényből kifolyólag a róm. kath. egyház és a Ferenczrendi részére a kötelezett helyek az 1716. éven kiadottan: megalakult az egyház és abba első plébánosul a *n.-várdai püspökség által meg azon évben Kreczer István nevezetett ki és helyezettett be*, ki miután többnyire N.-Váradon lakott: a parochia vezetése a kegyesrendiekre bízott, kik 1719-ben városunkba be is jöttek.

A templomepítést Gróf Csáky Imre kalocsaai érsek s a n.-várdai püspöki egyházmegye kormányzója a *saját költségén 1719-ben kezdette meg*, de amelynek befejezését nem érhet meg, mert 1732-ben elhalván, azon évi augusztus 28-án *ezen templom sírboltjában temettetett el*, mely aztán — bár csonka tornyokkal — de teljesen felszerve 1746 június 5-én szenteltetett fel s az északi főbejárata felett máig is az *építető Gróf Csáky Imre nevét és czímert viseli*.

A kegyesrendi atyák az artikuláris helyet keveselvén, a megyéik kisebb tolasával s az 1647. 17. t.-cz. és az 1715. 16. t.-cz. rendelkezése ellenére — melyek a szerzeteknek a birtok szerzést megiltják — birtok vásárlások utján a 8. Nb és 9. Nb alatti jegyzőkönyvek igazolása szerint folyvást terjeszkedtek s az ő bejövetelektől fogva a r. kath. egyház gyarapítása és terjeszkedése minden oldalról támogatva lett.

Ugyan is a kir. keirelti táblák felállítása alkalmával az 1728. 30. t.-cz. 1. §. 5. pont értelmében N.-Váradra rendelt Tiszán tül keirelti táblának Debreczenbe áthelyezését iránt Gróf Csáky Imre a Felséghez folyamodott és pedig azon okból, hogy — mint maga mondja — "ut calviniana haeresi frenos iniecerit et pauculi illi catholici, qui ibidem habitabant, ad fuos confugere possint".

Majd az 1752. január 8-án szám és kelet nélkül Kassáról hozzánk érkezett 10. Nb. alatti Szepesi kamarai rendelet márt azt parancsolta, hogy ha a r. cath. lelkeszek a városi pénztárból nem fizetnek: a nem katóliikus lelkeszek és tanárok ilyen javadalmaszától hasonlóképpen fossztassanak meg".

Ezen rendelettel a ref. főiskola, mely a nehéz időkben a tudományok asylluma volt, mely városunkat naggyá, a magyar nemzetiségnek fentartó oszlopává, a magyar műveltség és tudomány metropolisává emelte, a mely nem a'gazdag donatíók jövedelméből, hanem az adakozó kegyeletől tártíráról tartja fen magát, megfosztatott fennállásának egyik hathatós támasztól: a városi pénztárból addig nyert segélyezéstől.

Az 1755. jan. 5-én, az 1760-ban, 1767 decz. 17-én, 1769. jan. 24-én, 1773. ápril 26-án és 1774-ben hozzánk érkezett helytartó tanács és udvari kamarai rendeletekkel, a szabad választási jog korlátozásával — összesen öt rendbeli senátor, a tisztí ügyész, a főjegyző és egy aljegyző állásukra római katolikusok nevezettek ki s az utóbbi renddel értésünkre adhatott, hogy ezen r. cath. vallású tisztviselők kinevezését jövére Ő Felsége a maga részére tartja fenn.

De legsúlyosabb volt mind ezen rendeletek közt az 1775. jan. 26-ról 5350 sz. a. kelt helytartó tanácsi rendelettel közölt terjedelmes kir. parancs, melyben már egész halmaza foglaltatik a sérelmeknek. Ugyan is ennek:

1-ső pontja elrendeli, hogy a tisztujtás befejeztével az egész tisztikar, a nem catholikusokat sem vévén ki — a hivatali esküt a róm. cath. templomban köteles letenni; a 2-ik pont szerint a polgármesteri hivatal felállítását, első polgármesterül egy róm. cath. senátor kinevezetik s meghagyatik, hogy ezután a főbíró és polgármester felváltva róm. catholikus és református legyen;

a 22-ik pont elrendeli, hogy a város pénztára terhére róm. cath. szegény ápolda állítassék fel s az a feletti felügyelet egy róm. cath. senátorra bízatik;

a 32-ik pontja elrendeli, hogy „az előjáróság, illetve a róm. cath. előjárósági tagok minden gondja és ügyekezete szorgalmasan oda fordítassék, hogy az árvak határozottan az orthodox róm. cath. hitben neveltesse;”

az 53-ik pont szerint a város által a két éves háború folyamán nagy szorultságba jutott kir. kincstárnak kölcsönképen adott és nagylelkűen a Felső szabad rendelkezésére bocsátott 30,000 f. egy cath. árvaház alapítására fordíthatni rendeltetik.

Ezen 53 pontból álló rendeletnek a 45-ik pontja függ legszorosabban össze tárgyunkkal, mely minden törvényre való hivatkozás és indokolás nélkül, az 1715. 108. t.-cz. ellenére — *először mondja ki*, hogy városunkat a róm. cath. egyház irányában kegyúri kötelezettség terheli s ennél fogva a róm. cath. templomnak még akkor eszónkan levő tornyait s a kegyes rendiek társházát felépíteni tartozunk.

Be mutatjuk ezen rendeletnek kivonatos hitelesített másolatát 11 Nb. alatt, melyre a patronatusra kötelező, évről-évre ismételt későbbi rendeletek, *miután az általunk soha végrehajtván nem lett*, mint alapra hivatkoznak s mely ellen folyamodással élvén a 12. Nb. alatti szerint az 1776. szeptember 20-ról kelt udvari kamarai rendeletet kaptuk, amely némi változtatással hasonló módon rendelkezik.

Az 1788. évben a Fereneczi rendje előlörített: azoknak az artikuláris helyen épült társház és temploma *nem adatott nekünk vissza, hanem a kincstár által dohány rak-tárrá alakítottat s ilyen minőségben máig is a kincstár birtokában van.*

Az 1790-1. 26. t.-cz. életbe lépte után ugy mi, mint a hely. hitv. egyház kerületek folyamodtunk a Felsőhöz az iránt, hogy azon t.-cz. 2. §-a értelmében a kir. a bányá- és székes városokban minden egyház, vallás klómbőség nélkül maga tartsa fen magát, vagy pedig a hely. hitv. egyházak is a városok pénztárából arány szerint segélyeztessenek.

Ezen feliratok következtében huzamosabb ideig tartó tárgyalások tétettek folyamatba, melyek során a 13. Nb. alatti szerint kimutattuk, hogy városunknak azon időben 28,391 lakosa közül, csak 680 volt róm. catholikus, továbbá, hogy míg a cath. vallású lakosok 1110 f. állami adót és 324 f. domesticat fizetnek: addig a hely. hitv. lakosok az állam részére 38,367 frttal, a város pénztára részére pedig 13,338 frttal adóznak s így a két vallású lakosság száma ugy viszonylik egymáshoz, mint 1 a 40-hez, állami adójuk pedig, mint 1 a 38-hoz.

Minek folytán Ő Felsége az 1799. évi okt. 8-ról 23,873. sz. a. kelt 14 Nb. alatti helytartó tanácsi korrendelettel közölt parancsában kimondta, hogy:

1. A kegyúri jog — mely a bécsi béke kötés előtt a sz. kir. városoknak kiváltságképen szokott adatni és ezen jog azon városokat, melyek azt azon bekezdés előtt nyerték, az 1681. 41. t.-cz. erejénél fogva most is illeti — egyedül csak a r. cath. egyházakra vonatkozik; továbbá,

2. hogy azon városokban, melyekben a kegyúri kötelezettség erejénél fogva a r. cath. egyházak részére a város pénztárából a kötelezett beneficiumok fizetettnek: az evangelikusok egyházi és iskolai részére is segély adható, a mennyiben a cath. egyház, lelkes és iskola részére s a város szükségletére fordíthatni szokott összegben kívül még valami fent marad.

Látni való, hogy e rendelet, mely ellen ismételve felirtunk, a kegyúri kötelezettség beismerése és elvállalása nélkül általunk végrehajtható nem volt, mivel ezen elvi jelentőségű határozatot tartalmazó rendeletből is az tának ki, hogy a kegyúri jog és kötelezettség általánosságban azon kir. városokat illette, melyek a felhívott békekötés ideje, t. i.: 1608. előtt lettek kir. városokká és nem illettehete Debreczen városát, mely csak 1715-ben lett a fentiek szerint kir. városá, az ezen évi 108. t.-czikben világosan körül írt és megszabott feltétel mellett.

A következő években aztán rendkívüli csapások érték városunkat.

Ugyan is a több mint két évtizeden keresztül többször megújítva, roppant áldozatok mellett is örökös vereséggel folytatott külláborai terhei rendkívüli sullyal nehezettek városunk pénztárára is, ehhez járult azon örökre szomorú emlékü másik országos szerencsétlenség, hogy az országot elárasztó papír pénz értékének négy-ötöd részét elvesztette s a mi helyzetünket még nyomasztóbbá tette: az 1802. évi Pünkösdi hetében a városnak szebb részen 643 telkes ház, köztök a ref. templom és collegium, 1811. ápril 3. és 5-én pedig több mint 3200 ház és egyéb épület, köztök több rendbeli városi tulajdon égett el s ez utóbbi tűz eset alkalmával — nem számítva a kár folytán évekig tartó jövedelem csökkenést — a 15. Nb. alatti hivatalos jelentés szerint 172,247 frt. 22 kr.-ra becsült kárt szenvedtünk, mely azon évi jövedelmünket, több mint 25,000 forinttal multia felül.

Ily körülmények között, miután a legelső és egyszerűsöd legrutósabb ízben nekünk felajánlott kegyúri jog gyakorlása 1802-ben, az ez évi márczius hó 29-ről felvett 16. Nb. alatti jegyzőkönyv igazolása szerint városunk által el nem fogadtatott, felsőbb helyen tervbe vétetett egy kanonoknak, mint parochusnak kinevezése és pedig azon okból, mert a páriástak tanítással lévén elfoglalva, az egyház vezetése alól felmentendők voltak, más pedig, mint egy gazdag javadalommal ellátott kanonok az egyház csekély jövedelméből meg nem élhet.

Az 1806. okt. 14-ről 19,941. sz. a. kelt 17. Nb. alatti helytartó tanácsi rendelettel tehát felhivatunk, a kanonok parochus részére, illendő, diszes ház építésére, *melynek költségét fele részben a vallás-áll. viselte volna*; továbbá a páriástak fundusának kibővítése és az 1775., 1776. és 1778. évi rendeletek alapján, *mint patronusok* — a még mindék eszónkan levő tornyok felépítésére; azonban e rendeletnek foganatja semmi részben nem lett.

Mint hogy a helytartó tanácsnak bemutatott terv szerinti új parochia felépítése az említett okaink miatt folyvást késétt: az 1811. évi december 27-ről 30,772 és 1819. évi augusztus 31-ről 24,958 sz. a. kelt helytartó tanácsi rendeletekkel, előbb Ibrányi Farkas, majd Szentiványi József kerületi táblai elnökök kir. biztosokul káldottak ki s ez utóbbi a tisztviselők fizetését azonnal felfüggesztvén: a város tulajdonát tevő s még 1814-ben cath. parochiának átengedett Rozgonyi-féle házat a parochus kívánsága szerint kiépítette; azonban a patronatus jussán felépíttetni követelt eszónka tornyok ez alkalommal is ugy maradtak.

Miután 1825. és 1836-ban a nevezett egyháznak némi segédelmet a 18. Nb. és 19. Nb. alattiak szerint nyújtottunk: Lajoskai Ferenec n.-várdi püspök és Kriesfalusi Ferenec helybeli kanonok plébánus a saját költségükön 1831-ben hozzáfogtak a templom és eszónka tornyok befejezéséhez, mely célra az 1828. márczius 5-iki 20. Nb. alatti határozatunk s Kriesfalusi kanonok plébánusnak 21. Nb. alatti levele szerint nem adtuk egyebet, mint segédalmul téglá-cserép és fáanyagot s bár a helytartó tanács az 1828. augusztus 12-én 22,234. sz. a. kelt 22. Nb. alatti határozatával, melyben eddig először történik hivatkozás az 1681. 41. t.-czikre, — a

kegyúri kötelezettségnek fogva az építés terheit újra reánk akarta hárítani: a templom és tornyok még is a püspök és kanonok költségén épültek fel.

Ez ügyben a Felsősnél s a helytartó tanácsnál folyvást kérelmezvén, az 1843. augusztus 1-én 27.192. sz. a. kelt s. 23. Nb. alatti csatlótt rendelettel már nem csak az 1681. 41. d. az 1715. 108. t.-czik alapján is köteleztünk a kegyúri terhek viselésére és pedig oly hozzáadással, hogy e részben minden további felirásoktól eltiltattunk.

Ezen helytartó tanácsi rendelet ellen, mely a mindenki előtt nyitva lévő folyamodás útját is elzárta előlünk — az 1843. szept. 4-én kelt 24. Nb. alatti határozatunk szerint már az országgyűléshez folyamodtunk, kérvén ezen panaszunknak az országos serelemek között felvételét és orvoslását; minékifolytán az országgyűlés az 1844. szept. 3-án tartott 212-ik országos ülésében a 6. pont alatt kimondotta, hogy:

„Az 1715. 108. t.-cz. világos katonák szerint Debreczen városa a Leopold császár és király hitelevében foglalt minden kiváltságai s szabadságai megerősítvén és egyedül az építendő r. cath. egyháznak s a Szt. Ferenc szerzetesek Konventje helyének kimutatására köteleztetvén; ehez járulván az 1791. 26. t.-cz. 2. §-ának világos rendelete s az előadásból kitetsző azon folytonos szokás, miszerint a város, valamint a patronatusi jogot nem gyakorolta s nem gyakorolja, úgy az ezzel járó terheket is nem viselte: mindezeknél fogva a K. K. és R. R. ügy láttjék, hogy az előadó város a r. cath. egyháznak akár építésére, akár kijavítására az idézett törvények megtartása mellett nem köteleztethetik, azért is ezen pártolt serelemet orvoslás végett Ő Felsőge eleibe felterjesztik“, amint ezeket a 25. Nb. alatti h. másolat igazolja.

Eként magyarázván meg az országgyűlés az 1715. évi 108. t.-czikket, mely Debreczen s sz. kir. városok között felvette, ez által az az előtt keletkezett és fentebb elősorolt kormányzói rendeleteket törvénytelennek s érvényteleneknek nyilvánította.

Bár ezek szerint az országgyűlés az ellenünk formált kegyúri követelést alaptalannak és serelemnek elismerte s bár ezek után is a helybeli r. cath. egyházat 1845-ben nov. 28-án kelt 26. Nb. alatti határozatunk szerint segédlemben részesítettük, még is az 1846. jun. 5-ről 16.448. sz. a. kelt 27. Nb. a. helytartó tanácsi rendelettel közölt kir. parancssal az országgyűlés fenti határozatának figyelmen kívül hagyásával, az 1681. 41. t.-cz. alapján a kegyúri terhek viselésére újolag köteleztünk, melyet az országgyűlés fenti határozata folytán tisztelettel félre tettünk.

Ezen rendelet már az a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr nehezített határozatának egyik alapjául van feltetve.

Ezek után az ügy érdemére vonatkozó indokainkat a következőkben fejtjük ki:

Nem említe a minket kegyuraságra kötelező kegyelmes kir. parancsokat, melyek valamennyi koronázási hitelevé s az 1790/1. 10. t.-cz. értelmében érvénytelenek, — az 1681. 41. t.-cz. és az abban felhívott korábbi törvények reánk egy általánban nem vonatkoznak,

mert azon törvény életbe lépése idejében, az alább csatlótt 1693. ápril 11-iki Leopold-féle diploma szerint is, mint Bihar megyébe bekebelezett város, ezzel együtt az 1548. 19. 57., az 1550. 59. és az 1552. 21. t.-czikkek értelmében az erdélyi fejedelemséghez tartozván: a magyarországi törvényhozás juris dictioja alá nem estünk;

mert ebből kifolyólag a magyar országgyűlés, mint reánk nézve illetéktelen fórum előtt patronatusi jogainknak a katona tisztek által lett megsértése miatt nem panaszkodhattunk azon okból sem, mert a katona tisztek, a váradi basák virágzó hatalma miatt — Caraffának 1686. évi pusztításág városunkban soha meg nem jelentek,

mert városunkban akkor még egy lélek román. catholikus sem lévén: patronatussal, mely az 1799. évi 13.873. sz. a. közölt kir. parancs beismérése szerint és csak a r. cath. egyházakra vonatkozhatik — nem birtunk,

mert azon időben kir. város, mely a fenti kegyelmes kir. parancs szerint is a kegyúri jogot, mint beneficiumot privilegium útján szokta nyerni, még nem voltunk.

Nem vonatkozhatik reánk az 1681. 41. t.-cz., melyben az 1659. 129., 1649. 16., 1647. 83. és 1638. 35. t.-czikkek, illetve az azok értelmében kegyurasággal bíró városok eme jogaikban megerősítetnek — azért sem, mert a tridentini zsinat XXV. sessió 9. caput, a Htk. L. rész 11. czim s az 1553. 9. t.-czik értelmében a kegyúri jog — amennyiben az hazánkban eredetileg nem szerzethetik, Ő Felsőge illetvén: ezen jog az 1693. ápril 11-én kelt 28. Nb. alatti diplomában, melylyel a kir. városok sorába felvételtünk, melyben minden kiváltságaink, szabadságaink és mentességeink egyenként felszámálva vannak, mint különben is tárgyaltunk nem említtetvén: nekünk nem adományoztatott s országgyűlés által pedig ezen kizárólag a koronát illető jog nem adományozható.

Nem vonatkozhatik reánk az 1681. 41. t.-cz. azon erős oknál fogva sem, mert az Erdélyi fejedelemséghez tartozásunk ideje alatt a kegyurasággal nem bírván, az 1691. decz. 4-iki Leopold-féle diploma, mely minden törn változás alkalmával ismételve megerősítvén, ép oly alap törvény erejével bír, mint a vérszerződés, vagy az arany bulla, az első pontjában kimondja, hogy:

„Az ott bevett vallások, templomok, iskolák, paróchiák, vagy a mostani papság és egyházi személyek ügyében semmi meg nem változtatatik, azok ellenében semmi erővel nem bírván, akár az egyháziak, akár a világiak ellentmondása“.

Ugyan ennek 2-ik pontja kimondja, hogy:

„Megerősítjük a hűsleges karok részére minden magyar királynak, hasonlóképen magyar országtól külön válása óta Erdély minden Fejedelmének adomány leveleit, jószág adásait, kiváltságait, nemestéseit, az általuk adott czimeket, tisztségeket, méltóságokat, tizedeket s végre minden nemű javadatokat és jószágokat, akár egyesek, akár városok, községek és czéhek, akár a bevett vallások közül bármely egyház, paróchia vagy iskola részére adattak, mind Erdélyben, mind Magyarországon részeiben, a Székely földön és Debreczenben, ha bár egykor valamely egyházhhoz, conventhez, vagy káptalanhoz tartoznak is, úgy, hogy ez alkalomból saját javaikban se mi általunk, se bármely egyházi vagy világi férfiú által, megátadással vagy perrel senki egy általánban ne háborgattassék, hanem mindenki azt, mit most bír és bírál: jövőben is bírhasa és bírálhassa, az említett királyok és fejedelmek adományai szerint“.

Ezen oklevél az 1681. 41. t.-cziknek reánk alkalmazását már tökéletesen kizárja.

Nem vagyunk a kegyúri terhek viselésére kötelezhetők a gyakorlat szerint sem, mert azon terhet soha nem viseltük; a templomot Gróf Csáky Imre bíbornok építtette a saját költségén és Kriesfalusi Ferenc praepost kanonok plébánus fejezte be, azon szép jószág jövedelméből, mely kir. adomány mellett ép ily czéssal adatott a helybeli r. cath. lesznek.

Nem vagyunk kötelezhetők r. cath. egyházi jog szempontból sem, mert a kegyuraság a Felsőge által — kit e jog kizárólag illet, nekünk nem adományoztatván, hazánkban azt más módon: eredeti szerzés, vagy országos törvény által megszerzeni nem lehet, a minthogy a hely kijelölés (dos) mely nem is a mi tényünk, ily eredeti szerzési módok nem tekintett soha sem, mit igazol azon máig is fenálló ténykörülmeny, hogy a Ferencziek részére kijelölt articularis hely, azon rendnek eltörölése után a kincstár által elfoglaltatván, máig is annak birtokában van.

Nem szerzhettük azt meg javadatmással sem (fundus), mert az 1807. évi aug. 11-én közölt kir. parancs szerint a helybeli plébánia azért kötöttet össze a Szt.-László praepostsággal, hogy a debreczeni plébánusnak elégséges jövedelme legyen és abból a templomot is fentarthassa.

A kegyurasággal járó hasznos és tiszteletbeli jogokat soha egyetlen egy esetben sem élveztünk, amit igazol azon körülmény, hogy a templomunk ma is a Gr. Csáky Imre ezimere és neve áll s maga is ugyan oda van eltemetve az őt mint kegyurat illető tiszteletbeli jognál fogva.

Mellettnk szől azon körülmény is, hogy a n.-várdi megység püspök által évenként kiadatni szokott ezimtarban a 29. Nb. alatti szerint folyvást Ő Felsőge van a helybeli r. cath. egyház kegyura gyánadt kitüntetve.

Lehetetlen, hogy kegyuraknak tekintessünk, mert kü-

lőnben, az 1723. 55. t.-cz. 5. §. azon rendelkezése mellett, melylyel a *kegyurak jogaik gyakorlására utasítottak* — nem várakozni volna a n.-váradai püspök 1775-ig, tehát az egyház megalapításától fogva 60 évig — a mi kegyuraságunkat kimondó helytartó tanácsi rendeletről.

Ellentétben áll az ellenünk formált kegyüri követelés az 1790-1. 26. t.-cz. 2. §. és az 1868. LIII. t.-cz. 23. §. rendelkezésével is, midőn várósnak, illetve annak legnagyobb részben ref. városaik közönségét a róm. cath. egyház építésére és fenntartására szorítja, mely város 1536-tól fogva, annyi végpusztulással fenyegető veszély és ezernyi szenvedés között, magát — nem barátainak fegyveres hatalma és kőfalai erőssége által, melyek nem voltak, hanem előjáróinak bölcsesége és polgárainak lankadatlan kitartása által tartotta fenn s a kiváltság szavai szerint „*emberi fogalmat felülhaladó*” tettei által nyerte kir. városi szabadságát.

Vissza térv most már a nmtg. m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minister Urnak 3 Nb. alatti 16,329/882. sz. rendeletről, annak alapjául két okmány van fektetve:

Egyik az 1846. évi 16,448. sz. helytartó tanácsi intézménnyel közölt kir. parancs, mely ellen a korábbi tilalom folytán representatívál nem élhetünk, amelyhez hozzá szólni — a fenti inkokokra tekintettel most sem kívánunk.

A másik az 1831. június 21-ről kelt egyház látogatási jegyzőkönyv, melynek a helybeli r. cath. egyháztól beszerzett másolatát 30. Nb. alatt bemutatjuk s mely ellen észrevételeinket a következőkben adjuk:

Nem bírhat ez okmány reánk néve kötelező erővel, mert: Páý János polgármester és Markos György tanácsnok, mindketten r. cath. vallású tisztviselők, így egyház látogatásánál közre működésre, vagy éppen a város képviselőire soha semminemű megbízást nem kapott a várostól, de nem is kaphatott, mert lehetetlen rólunk azon ballépést feltételezni, hogy ezen küzelem folyamán a helybeli r. cath. egyházzal szemben érdekeinket r. cath. vallású tisztviselőkre bizzuk, kiket még azon időben nem a közbizalom, hanem a hatalom szava emelt azon állásokra;

mert 1848. előtt városunk hatósági szervezeténél fogva az azt képviselő első tisztviselő a főbíró volt s hogy a polgármesterek — aki akkor nagyon másodrendű hatáskörrel bírt — és a tanácsoknak semmi megbízatása nem volt: igazolja az körülmény, miszerint erre a megbízó végzésnek vagy határozatnak megjelölésével, sehol az egész okmányban hivatkozás nem történik s ily nemű megbízatásnak, vagy azon egyház látogatási jegyzőkönyvnek, mely velünk soha közölve nem volt, levéltárunkban sincsen semmi nyoma;

mert a „*coram nobis, qua deputatis*” kivétel, egyszerűen csak előtérzés lévén, azzal a nevezzett városi tisztviselő, úgy is mint több megyék táblabírái csak az egyház látogatás tényét bizonyíthatják, és a mellett tanusodhatnak csak is, hogy a váradai püspök a kegyuraságot követeli a mi úgy is régi dolog és ezt jegyzőkönyvbe veszi, de olyan nagy fontosságot és a késő utódok vállára is kiszámíthatatlan terheket hárító, addig és az óta is jogtalanul vitatott követelés elvállalásá, egyszerű coramislással feltétlenül eszközölni lehetetlen.

De nem bírhat ezen egyház látogatási jegyzőkönyv érvényénél általában sem, mert a nmtg. m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minister Ur, a mult 1884. június 9-én 20,642. sz. a kelt s nmtg. m. kir. Belügyminister Urhoz, ennek az 1884. máj. 6-ról 27,531. sz. a kelt megkeresése folytán intézett átiratában maga mondja, hogy az egyházi látogatások, melyek szerinte két oldalú szerződést képeznek „*az egyházi hatóság s az illető község közt mindenkor a politikai hatóság közbejötté mellett létesültek*” vagy is más szóval azon egyház látogatási jegyzőkönyveket a község egyetemét képviselő közgyűlésnek, sőt a felsőbb kormányhatóságnak jóvá kellett hagyni, a mint ezt a dolog természeté és a törvény is megkívánja. Már pedig, hogy a kérdéses egyház látogatási jegyzőkönyv valahá a város községe által, vagy felsőbb hatóságilag jóváhagyott és megerősített volna: az a n.-váradai püspökség részéről soha nem is állítottát, annál kevésbé igazoltatott, miután azon jegyzőkönyv tartalma ellen nem késtünk volna azonnal tiltakozni.

Azon egyház látogatási jegyzőkönyv az 1790-1. 26. t.-cz. urama alatt keletkezvén, határozottan ezen törvénybe ütközik, nekünk soha fel nem mutatottat, arról eddig semmi tudomással nem bírtunk s így az ellen nem is panaszkodhatunk s miután az határozottan törvénybe ütközik, de különben is a fenti oknál fogva semmi kötelezés nem foglalván magában: annak sem a váradai püspök, sem a helybeli r. cath. egyház addig semmi fontosságot nem tulajdonított s ez okból addig az sehol nem produkáltatott.

A mi az 1868. LIII. t.-cz. 23. §. értelmezését illeti: az ellen határozottan tiltakozunk, mert ezen értelmezés nem sértheti ugyan a különböző vallás felekezeti egyházakat, de súlyosan sérti a községeket és városokat, legfőképpen pedig minket, midőn a felekezetek közötti aránylagos segély megosztása nem mi tölnék, hanem a r. cath. egyház követelésének menyenyiségétől tétetik függővé.

Ezek alapján eszedünk a melyen tisztelt képviselő ház előtt, hogy ámbár az 1844. évi országgyűlés az akkori kormányzatsknek megmarazarta ugyan az 1715. 108. t.-cz. értelmezését s ennek alapján emelt panaszuinkat az országos sérelmek között felvette, de miután a közbe jött kormány forma változás folytán kormányra jutott alkotmányos miniszterium ezen értelmezést elfogadni nem hajlandó.

Meltoztassák az 1715. 108. t.-czikket a r. cath. templomnak és a Ferencz rendiek conventjének helyére vonatkozó záradék értelmezése tekintetéből, újból megmarazarzik, az ellenünk formált kegyüri követelés ellen az 1843/4. országgyűlés előtt emelt, ez által jogosnak elismert és az országos sérelmek sorába iagtató, de a közbe jött idő viszonyok folytán orvoslás nélkül maradt panaszuinkat elintézni.

Kelt Debrecezen sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1885. évi május 13-án tartott közgyűléséből.

Debrecezen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága ugyancsak 1885. május 13-án tartott közgyűlésében a helybeli kispópost kanonok plébánus ur azon folyamodását, hogy a város a rk. templom külső falának és a tornyok párkányzatának kijavítását 1335 frt. költséggel kéri, nem teljesítette, sőt kimondja, hogy amennyiben a tornyok párkányzata közveszélyes, az egyház gondoskodjék a haladéék nélkül való rendbehozatálról, mert különben a felelősség őt fogja terhelni.

Mindezekből az tűnik ki, hogy Debrecezen sz. kir. város sohasem tekintette magát kegyurnak a helybeli rk. egyházzal szemben, sőt századok folyamán mindenkor tiltakozott a patronatusságnak rá való erőszakolása ellen. Mivel pedig nagyon bölesen tudta, hogy kötelességek nélkül jogokat sem gyakorolhat, soha be nem folyt a helybeli rk. egyház ügyeibe, jogokat maga részére nem követelt és amit időnkint a rk. egyháznak adott, azt kifejezetten, mint segélyt adta, azt tartván és vallván, hogy a városnak erkölcsi kötelessége a hitfelekezetek támogatása.

Midőn Debrecezen sz. kir. város törvényhatósági bizottsági közgyűlése a sokat vitázott patronatusi jog- és kötelesség kérdésében felirt az országgyűléshez, ezen felirattal azt előlozta, hogy végre valahára tisztázassák ezen kérdés. Sajnos az országgyűlés nem tárgyalta a feliratot és így arra a város választ nem kapott sohasem.

Ami pedig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 16,329/882. sz. alatt kelt rendeletét illeti, amelyben kötelezte a várost a rk. templom fedeje kijavítási költségeinek elvállalására — ezen intézkedés egyáltalában nem gyöngítette meg a városnak ezen patronatusi kérdésben elfoglalt álláspontját, amit az is bizonyít, hogy a város a miniszteri rendelet nyomása alatt nem akarván ilyen esekély összeg miatt huzakodni, közgyűlésileg 1000 forintot szavazott meg ezen célra, világosan és minden kétséget kizárólag kijelentvén, hogy ezt nem mint patronus adja, hanem pusztán segélyképpen.

A városi tanács 1886-ban újból foglalkozott a helybeli kispópost kanonok egy beadványával, melyben 1666 forint megtérítését kéri. A városi tanács a kérelmet elutasította, így még felebbes folytán a közgyűlés elé került, mely 1886. március 11-én a tanács határozatát helyben hagyta.

Mindezek tehát azt igazolják, hogy Debrecezen sohasem ismerte el a rá erőszakolni kívánt patronatusi jogokat és kötelességeket. Nem kívánt élni sem a jogokkal, sem a kötelességekkel.

ségekkel elvből. Hogy pedig ezt nem a rk. egyház iránt való ellenszenvből tette, kitűnik onnan, hogy a rk. egyházat minden kultúrtevékenységben támogatta és hogy kiesinyes felekezeti nézőpontok nem vezettek, fényesen bebizonyította, mikor legutóbb a rk. főgimnázium építéséhez 200,000 koronával járult.

A rk. egyházközségi bizottmány legutóbb beadott felebezésben hivatkozik a Leopold-féle diplomára, mely a bizottmány okmánymagyarázata szerint a patronatusi terhekre kötelezi a nemes várost. A magyarázat azonban tévedésen alapszik és éppen azért az innen levont következtetés is téves, mert abban nem találjuk Debreczen sz. kir. város patronatusi kötelezettségét, valamint egy jótájtát sem ama jogoknak, melyek a kegyuri kötelezettséggel járnak.

Igy tehát Debreczen sz. kir. város most is a város érdekét védi, mikor a rk. egyházbizottmány megkeresését elutasítja. Mert aki jogokat nem gyakorol, az kötelességekre sem szorítható. (K.)

Dr. Tüdös Kálmán előadása.

A tiszta és hamisított tejről.

November 21-én délután tartotta meg dr. Tüdös Kálmán városunk buzgó főorvosa előadását a tiszta és hamisított tejről. Összinte elismerést érdemel Tüdös dr. azért az önzetlen fáradozásért, amellyel a város közönségének érdekében munkálkodik. Csütörtöki előadása is azt a célt szolgálta, hogy a közönséget felvilágosítsa arról a veszedelemlről, amelyet a tisztátalan vagy hamisított tej élvezése idéz elő a fogyasztó közönség körében. Nem ó rajta és nem előadásának értékén mult, mert hisz ennek kiváló gyakorlati hasznát mindenki felismerte, aki a csütörtöki előadást végig hallgatta; hogy aránylag oly kis közönség gyűlt egybe az előadásra, hanem Debreczen város közönségének azon részén, amely — sajnos — még nem tudja értékelni a tudományos kutatásokat és ezek eredményei gyakorlati alkalmazásának kiváló hasznát.

Az előadást a városháza nagy tanácstermében tartotta meg Tüdös Kálmán dr. A jelen voltak között ott láttuk Weszprémy Zoltán főispánt és nejét, Kovács József polgármestert, Vecsey Imre főjegyzőt, Tüdös János dr.-t, Kovács Gábor dr.-t és a városi tanács és tisztai kar több tagját.

A főorvos annak kijelentésével kezdte előadását, hogy sajnálattal látja a közönség érdeklődésének mérsékelt voltát. Ugy gondolta, előadásának tárgya nagyobb számú hallgatóságot vonz, mikor egyik legfontosabb emberi tápszeréről, a tejről tart előadást. Hogy mennyire a kérdérek vezette előadása megtartására, rámutat arra, hogy a mult esztendőben Debreczenben bélhurutban 212 gyermek, gőrcsőkben 206, és tüdővészben 365 gyermek pusztult el. És mindezeket a betegségeket a tej idézi elő, nevezetesen a tisztátalan és fertőzött tej. A jó és tiszta tejnek huszonnégy óra alatt sem szabad összemennie.

A tej tisztátalanságának legtöbb oka a piszkos istálló. Az oly istállóban ugyanis sok fertőző anyag jut a tejbe. A Szepességen és a szász nemzetiségeknél igen tisztán tartják az istállókat, ellenben a magyar gazdák rendkívül elhanyagolják az istállókat és a teheneiket.

Ezután áttér a tejhamisításra. Gyakori eset az, hogy a tejet² felvizezik. A felvizelt tejet azonban könnyen fel lehet ismerni. Ugyanis, ha az ember a körmére cseppent, az sárgás-fehér, a felvizelt tej azonban kékes-fehér és leut a körmőről.

A tej lefőlézése is nagyon káros, mert a tej táperezét gyöngítik ezzel. Majd rámutat arra a nagy veszedelemlre,

melyet a tejhamisítás okoz, mikor ezer meg ezer gyermeknek okozza a halálát.

Igen szépen fejtegette, mily nagy szerepe van a tisztátalan tejnek a tüdőgümőkör előidézésében. Az a nézet, hogy a tuberkulózis a levegő útján terjed, idejét multa, mert leginkább a tej után terjed. A tehenet ugyanis a gyöngyökör megfertőzi s ennek bacillusai egészen olyanok, mint a tukerulózis bacillusai.

Határozottan károsnak tartja a tej forralását azért, mivel a forralás a tejet vegyileg átalakítja és a pille alatt ujra csak ott vannak a bacilusok.

Ezután megemlékezett Béring oltó anyagáról, amelylyel, ha a borjút három hónapos korában beoltják, gyöngyökör mentes lesz.

Tüdös dr. előadása végén felhívja a közönséget, hogy legyenek a hatóság segítségére a tisztátalan és hamisított tej ellen való védekezésben és valahányszor ily esettel állnak szemben, azonnal tegyenek jelentést a hatóságnál. Szegődjenek így a jógyg szolgáltatába.

A főorvos élvezetes előadását nagy tetszéssel fogadta a közönség.

Weszprémy Zoltán főispán meleg szavakkal mondott köszönetet a szép és tanuságos előadásért és kérte, hogy nyomassák ki és osszák szét a közönség közt a főorvos munkáját.

Mint örömmel értesülünk, a város nyomdájában ki nyomtatja a dolgozatot és rőpirat alakjában szét fogja osztogatni.

Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeletei.

Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeletei időleges sorrendben legközelebb megjelennek könyv alakban. A szabályrendeletek kinyomtatását eddig is csak az késleltette, hogy a szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság a szervezeti szabályzatot még most sem készítette el.

Előzetes tájékozás végett közöljük a Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeleteit a következőkben:

ad. 1999.
1881. sz.

A száraz és szélalmok körüli közbiztonsági eljárásra vonatkozólag.

194.
5465. 1882. bkgy. sz.

A házaló kereskedésnek Debreczen sz. kir. város területén való megtiltása tárgyában.

79.
2650. 1883. sz.

A korcsmai hitel tárgyában.

26.
177. 1885. sz.

A zsisbáruskodásról.

26.
177. 1885. bkgy. sz.

A foglalkozást közvetítő és cselédszerző intézetekről.

156.
5954. 1885. sz.

Lakbérleti szabályzat.

26.
177. 1885. bkgy. sz.

A kéményseprő iparról.

8. 1886. bky. sz.
49.

A közúti vasútra vonatkozólag.

155. 1886. bky. sz.
6960.

Dijszabás Debreczen sz. kir. városban fizetendő vásári vám és helypénz illekeztekről.

56. 1887. bky. sz.
2031.

Közegészségügyi és köztisztaságról (hozzá jön a 9550—1893. tanácsai szolgálati utasítás a hatósági fertőtlenítő részére).

(Vége köv.)

7904. alisp. sz.

Moson vármegye alispánjától.

Körözés.

Valamennyi törvényhatóságnak.

Megkeresem, miszerint Kolompár Szelencze Maróna kóbor cigánynő, akinek Rigó József kóbor cigánnyal való vadházasságából Nyulason 1906. évi május hó 9-én Péter nevű gyermeke született. — hatósága területén nyomoztassa s feltalálása esetén őt családi és illetőségi viszonyaira nézve körülmerészen kihallgattatni sziveskedjék. Nemleges értesítések mellőzendők.

Magyaróvár, 1907. november 5.

Alispán távol:

Olvashatatlan névaláírás,

h. főjegyző.

Hirek.

— **A vármegyei tisztújítás.** Hajdu vármegye tisztújító közgyűlését december hónap 20-ik napján tartja Wespéry Zoltán főispán elnöklésével.

— **A kulturpalota helye.** Debreczen szab. kir. város törvényhatósági bizottsága megkereste a ref. egyház presbiteriumát, hajlandó volna-e a Csokonai-szobor és kert mögött levő telkeit a Kulturpalota céljaira átengedni s ha igen, mily feltételek mellett volna hajlandó átadni. A presbiterium válasza most érkezett meg s a következőket tartalmazza: »presbiteri gyűlésünk kész egyházunk részéről a Kulturpalota céljaira a lehető áldozatot meghozni és amidőn ezt elvileg kimondja, a Csokonai-szobor mögött levő telkeinek tárgyában ez idő szerint még nem határozhat. Hogy azonban az ügy mielőbbi előkészítésében fennakadás ne legyen, presbiteri gyűlésünk a részletek tárgyalására és ha az egyház valamelyik telkének átengedése feltételül szükség lenne, az átengedés feltételeinek szabatos megállapítására és javaslatként presbiteriumunk előterjesztésére az elnökség vezetése alatt Vecsey Imre, Márton Imre, Juhász Ignác, Kazinczy Gábor, Péntes Sándor presbiteret megválasztja és kiküldi.

— **A tiszti főorvos vendéglátása.** Tüdös Kálmán dr., városunk tiszti főorvosa november 21-én barátságos vacsorát adott Bathányi-utcai ir. házában. A vacsorán jelen voltak: Wespéry Zoltán főispán, Kovács József polgármester, Vecsey Imre főjegyző, Kírály Gyula, Körner Adolf, Szabó Kálmán, Oláh Károly és Csóka Samu tanácsnokok, Végh Gyula főkapitány, Aczél Géza főmérnök, Tüdös János dr. takerékpárú jogtanácsos és Koncek Ákos tb. tanácsnok. A második fogásnál a házigazda emelt poharat, szeretettel köszöntve vendégeit. Utána Kovács József polgármester emelt poharat a ház műveltlei urasszonyára és a főorvosra, mint a hivatását tökéletesen betöltő kedves tisztásra.

— **Közigazgatási bejárás.** A Hortobágy-gőzmalom egy iparvágány kiépítését kereltezte. A vasút műtanrendőri bejárását a keresk. miniszter november 25-dikére tűzte ki.

— **Kilincselés.** Sopron vármegye a közbizt. tiszt. előtt népes értekezletet tartott a napokban. Az értekezlet kimondta, hogy megtölti a választandó tisztviselőnek a bizottsági tagoknál való kilincselést, mert a tisztviselői állás tekintélyével nem tartja azt összeegyeztethetőnek. Örömmel jegyezzük fel ezt a határozatot és igen szeretnénk, ha az egész közigazgatási vonalon érvényesülne ez a tisztességes felfogás, mely valóban védelme a tisztviselői tekintélynek. Nálunk is szokásos ez a kilincselés, különösen a kisebb állások elnyerésénél, aminek aztán az a következménye, hogy aki nem elég értelmes, vagy egyenes uton akar előre menni, egyéni értéket tartva legjobban ajánlólevélnek, egyszerűen lemarad a versenyben. A bizottsági tagok nagyrésze meg kívánja az udvarlást választások előtt, ha azonban egyik-másik bizottsági tag rossz vendéglátó hangulatban van, ugyancsak emlegeti a tisztviselő rovására a kilincselést. Eppen azért helyes volna a tisztviselői tekintély és az igazságos, tiszta választások érdekében, ha nálunk is kimondatnék a kilincselés tilalmazása. Különösen eltiltandó volna a jelöltek, — legyen az ön- vagy hivatalos jelölt, — személyes korteskedése — a közgyűlési teremben, az általa való szavazólap-osztogatás, mely valóban szánalmas helyzetbe hozza nem egyszer az állás után vágyakozó tisztviselőt. Nem zárkózunk még annak a kimondása elől sem, hogy az a pályázó, aki a többiek rovására kilincsel, rekesztsek ki a jelölésből. A szigor talán drákoznak tetszik egyeseknek, de a tisztviselők és alkalmazottak tekintélye nyerne erőben.

— **A magyar motívumú himnózstanfolyam munkái.** A debreczeni jótékony nőegylet az általa vezetett nőiskolában magyar motívumú himnózstanfolyamot nyitott, melyre igen sokan jelentkeztek és a tanfolyam megkezdése óta gyönyörű munkákat készítenek. Mivel pedig a nőegylet ezen tanfolyam felállításával azt célozta, hogy az izlést fejlessze és a magyar motívumú munkákkal a külföld izléstelen mintáit és megkezdett munkáit kiszorítsa, másrészt a magukat képezni óhajtó nőknek alkalmat nyújtson kenyérkeresetre, vagy azoknak, kik erre nem szorultak, a kézi himzés ügyességének elsajátítására, a himnózstanfolyam szívesen vállal eredeti vagy megkezdett munkát kidolgozásra a közbizt. karácsonyi ünnepekre. Hogy pedig városunknak minden szépet lelkesülni tudó készsége meggyőződhessék, hogy ezen himnózstanfolyam már is, a kezdet kezdetén mily szép és izléses munkákat készített, állandó kiállítást nyitott a kész munkákból a nőpariskolában, hol a női kezek ügyességének eredményét a magyar motívumú himzett dolgokban mindenki megtekintheti díj nélkül. Ugyanott felveszik a rendeltet és ez azokat az ünnepekre elkészíti. Kerjük azért városunk hölgyeit, kegyeskedjenek a nőpariskolába elférni, az ott kiállított magyar motívumú munkákat megnézni és rendeléseket tenni. A munkák finom izléssel lesznek kiállítva, olcsó árban. A gyűjtemény naponként megtekinthető délelőtt 9—12-ig és délután 3—5-ig a nőpariskolában.

— **Hadkötelesek figyelmébe.** A hadkötelesek összeírása az 1889. évi VI. t.-cikk alapján folyó évi november hó 1-től 30-ig fogatosítottatik, felhívotnak ennél fogva az 1885., 1886., 1887. évben bárhol született hadkötelesek, továbbá a városunkban 1888., 1889. évben született népfelkelő kötelesek,

